

8. Forordning

om adskilligt,

Der vedkommer Politie-Bæsenet paa Landet i Danmark, fornemmelig i Hensigt til Tieneste-Folk, hvis Rettigheder og Pligter bestemmes nøyagtigen, saavelsom Rettergangsmaaden, der skal have Sted, naar Husbond eller Tiener forsee sig imod denne Anordning, eller føre nogen Klage over hverandre indbyrdes.

Vi Christian den Syvende, af Guds Naade, Konge til Danmark og Norge, &c. &c. Giøre alle vitterligt: At Vi, i Hensigt til Algerdyrkningens Fremme og gode Sæders Overholdelse, have fundet for got, Herved paa det alvorligste at befale de Embedsmænd og Betiente, til hvis Bestyrelse og Omsorg Politie-Bæsenet paa Landet er betroet, at de ikke alleene med Agtpaagivenhed og Nidkærhed skulle søge at hemme Løsgængerie, Ryggesløshed og deslige Misbrug, der hindre Virksomhed og forstyrre den offentlige Rolighed; Men at de endog med lige Omhyggelighed bør vaage over, at Orden i Husstanden vedligeholdes, saa at baade Husbønderne kunne haandthæves i den Myndighed, som dem tilkommer over deres Tienestefolk, og disse tillige betrygges imod ubillig Behandling af hine. I dette velgiørende Ønemærke, have Vi end videre, ved denne Anordning, nøyagtigen bestemt begge fornævnte Parters indbyrdes Rettigheder og Pligter, samt, i at fastsætte Grændserne for den husholderlige Magt, tillige indskræppet Tieneste-Tjender den Endighed, de ere deres Husbønder skyldige; Ligesom Vi og, i Henseende til Rettens Pleie, have foreskrevet saadanne Regler, at Sagerne, saavel i Tilfælde af offentlig Paatale, som private Klagemaale, med ringe Bekostning og tilbørlig Hastighed kunne afgiores.

Vor allernaadigste Villie og Befaling er derfor:

§. 1.

Angaaende
hvilke, der
skal an-
sees som
Løsgien-
gere, naar
de ei begi-
ve sig i fast
Tjeneste.

At enhver af Bondestanden, der en er Gaardbruger, Boels-
mand, eller Husmand, eller og underholder sig ved at drive Haand-
værk, skal være pligtig til at søge fast Tjeneste, med mindre han er
gift, samt bestandig ernærer sig ved Dagløne, dog skal det en være
formeent enten fremmede eller indfødte, naar de ere forsynede med
vedbørligt Pas fra det Sted, hvor de høre hjemme, at søge Arbej-
de i Landet, som Dagløner, ved Tærskning, Jordarbejde, Ind-
høstning, eller deslige; ligesom det og herester, som hidindtil, skal
være dem, der paa visse Tider af Aaret nære sig ved Fiskerie og See-
fart, tilladt at fortiene deres Brød om Vinteren og anden Tid, naar
de ere hjemme, ved Dagløn; hvilket en heller skal være forbudet de
Soldater, som have været kaldede til Vor Tjeneste, og desaaarsag
ikke have kunnet forskaffe sig fast Tjeneste til den bestemte Skiftetid.

§. 2.

Svorkedes
Tjeneste
skal søges.

Naar en Karl ikke selv kan forskaffe sig Tjeneste, da skal
han, inden 2 Maanedes før den almindelige Skiftetid, (som heres-
ter nærmere bestemmes,) melde sig hos Godseheren, eller dennes For-
valter (isald han indtil Aaret 1800 hører til noget Gods), og der-
som han ikke igiennem denne Vej kan forbielpes til Tjeneste, imod
billig Løn, inden 14 Dage, da bør han henvende sig til Sognesog-
den, som næste Søndag, ved Kirkestevne, offentligen skal tilbyde
hans Tjeneste og fornemme hos Almuen: om nogen af Sognet bør
høve og vil antage ham dertil; Kan han da ikke, inden 14 Dage,
faae Tjeneste i Sognet, saa skal han paa lige Maade i næste Sogn
lade bekiendtgjøre, at han er tjenesteledig. De derimod, som ikke
høre til noget Gods, skulle strax henvende sig til Sognesogderne og
ved disse offentligen tilbyde deres Tjeneste, hvilket alle Sognesogderne,
uden Betaling, bør forrette.

§. 3.

Straf for
dem, der ik-
ke søge fast
Tjeneste.

De, som en have fulgt ovenansførte Forskrift, og dog ikke have
indtraadt i fast Tjeneste, skulle ansees, som Løsgiangere, og straffes
første

første Gang med at hensættes 8te Dage i Fængsel paa Vand og Brød; og anden Gang dømmes til Arbejde i Tugthuset, eller Forbedringshuset, saa mange Maaneder, som de befindes at have været Løsgængere.

§. 4.

Præsterne bør, ved den første Maanedes Udgang efter hver Skiftetid, indberette Amtmanden, om der opholder sig nogen i Sognet, som Løsgænger.

Præsterne
bør anmeldes
for Løsgængers
for
Amtmanden.

§. 5.

Den almindelige og rette Skiftetid paa Landet skal herefter fastsættes til 2 Gange om Aaret, nemlig den 1ste Maj og 1ste November, (hvilket Vi ogsaa, ved Forordning af Dags Dato, have bestemt, som Regel for Husbønder og Tjenestefolk i Kiøbstæderne) dog skal denne Forandring i Skifte-Tiden ikke tage sin Begyndelse, førend til 1ste November indeværende Aar.

Skifte-Tidens
Bestemmelse
for Tjenestefolk.

§. 6.

Opsigelse bør skee vidnesfast, inden 12 Uger før Skifte-Tiden, Om Opsigelse efter hvilken Tid hverken Husbond eller Tjener skal være pligtig at antage den som lovlig.

§. 7.

De Tjenestefolk, som ikke indfinde sig i deres Tjeneste til Færdig, bør, naar de en have været hindrede derfra, formedelst Sygdom eller andet lovligt Forfald, for hver Dag de udeblive, bøde 2 Mk., til lige Deeling imellem Sognets Fattige og Husbonden; hvilke Bøder denne sidste skal have Ret til at indeholde af den skyldiges Løn; men dersom denne skulle udeblive længer end 8te Dage, da bør han ikke alleene tilbagebetale de modtagne Fæstepenge og have sin Tjeneste forbrudt, men endog bøde $\frac{1}{4}$ Mars af den betingede og ham tilstaaede Løn, til Deeling paa ovenansførte Maade.

Straf for dem, der ikke komme i deres Tjeneste til rette Tid.

§. 8.

Tyendes Aar
til Husbon-
den, naar
denne ei vil
i modtage
dem, som han
har sætter til
sin Tjeneste.

Naar Husbonden ikke til Fardag vil antage de af ham sætter
de Tjenestefolk, da maae disse beholde de betømne Fæstepenge, og
Husbonden bør være pligtig at betale dem et halvt Aars Løn, samt
Kostpenge i 4re Uger, beregnet for hver Uge til 4 Mk.

§. 9.

Straf for
Tjeneste-
folk, som
ulovligen
forlade de,
der saaledes
modtvilligen
har forladt
samme, bør
bøde 2 Mk. for
hver udebleven
Dag, til lige
Deeling imellem
Husbonden og
Sognets
Fattige; men
gaaer han paa
nye fra Tjenesten,
eller nægter at
begive sig igien
deri, da bør han
have $\frac{1}{2}$ Aars Løn
til Husbonden
forbrudt, og
hensættes til
Arbejde i Tugt-
eller Forbedrings-
Huset i
3 Maaneder.

Naar Tjenestetjender i Utide og uden lovlig Aarsag forlade
deres Tjeneste, imod Husbondens Villie, da skal Rettens Middel
være denne behjælpelig til at bringe dem tilbage i Tjenesten, og den,
der saaledes modtvilligen har forladt samme, bør bøde 2 Mk. for
hver udebleven Dag, til lige Deeling imellem Husbonden og Sog-
nets Fattige; men gaaer han paa nye fra Tjenesten, eller nægter at
begive sig igien deri, da bør han have $\frac{1}{2}$ Aars Løn til Husbonden
forbrudt, og hensættes til Arbejde i Tugt- eller Forbedrings-Huset i
3 Maaneder.

Ligeledes for
Husbon-
den, dersom
han, uden
lovlig Aars-
sag, bortvi-
ser nogen af
sin Tjeneste,
for Fardag.

Dersom Husbonden, uden lovlig Aarsag, bortviser nogen
af sin Tjeneste, for Fardag, da skal han, foruden Lønnen til den
Tid, Tjeneren udvises, endnu betale ham $\frac{1}{2}$ Aars Løn og 12 Ugers
Kostpenge, beregnet til 4 Mk. ugentligen.

§. 11.

Svovledes
de bør an-
sees, som i-
modtage, et-
ler huse og
hæle dem, der
ikke ere lovli-
gen skilte fra
deres sidste
Husbonde.

Modtager nogen anden Mand's Tjenestetjende, eller huser
og hæler dem, som en ere lovligen skilte fra deres sidste Husbonde,
da skal han, naar denne klager derover, bøde 8 Rdlr., til lige
Deeling imellem Klageren og Sognets Fattige.

§. 12.

Indskærpe-
lse af Anord-
ningerne om
utilladelig
Kroegang
og Drik, samt

Uagtet endeel Festsdage ved Forordningen af 26de October 1770
ere blevene afskaffede, i den Hensigt, at de skulle anvendes til Ar-
bejde og Virksomhed, i Steden for at misbruges til Lediggang;
Saa erfare Vi dog med Mishag, at Tjenestefolk paa endeel Steder i
Landet

Vandet ikke alleene i bemeldte affskaffede Feskdage, men endog paa
 visse andre Tider, saasom: Fastelavns Ugen, Mikkelis- og Mortens-
 Aften o. s. v., ofte unddrage sig fra at arbejnde for deres Husbøn-
 der og i det Sted spille Tiden med Sviir, ligesom og, at de, om
 Samqvem ved Bryllupper, Barseler og Begravelser, udgangne
 Anordninger ikke allevegne nøjagtigen efterleves og overholdes.
 For at hemme disse Uordener, have Vi fundet nødvendigt, ikke al-
 leene herved at indskærpe de, om utilladelig Kroegang og Misbrug
 af Brændeviins Drik, tilforn udgivne og nu gieldende Anordnin-
 ger; men Vi befale end videre paa det alvorligste, at ingen Tiener,
 uden sin Husbonds Tilladelse, maae udeblive fra sin Tieneste og
 forsømme sit Arbejnde nogen Sognedag, være sig ved Begravelser,
 Bryllupper, Barselgilder, eller ved andre deslige Lejligheder; Og
 dersom nogen herimod forseer sig, da skal Husbonden være beretti-
 get til at aflorte ham 2 Mk. i sin Løn, for hver Dag, til Deeling
 paa samme Maade, som tilforn er bestemt; og dersom saadant skulle
 skee i flere end 3 Dage paa een Gang, eller oftere, end 3 Gange,
 naar det er enkelte Dage, da skal Thendet have forbrudt sin Tiene-
 ste og desforuden bøde et Fierdingaars Løn, som ligeledes tilfalder
 Fattig-Kassen og den skyldiges Husbond; hvilken sidste ogsaa bør
 antegne saadant hans Forhold paa det ham meddeelende Skudsmaal.
 Dog er det billigt, at Husbødre tillade deres Tienestefolk at bie-
 vaane Bryllupper, Begravelser og Barnedaab hos deres nærmeste
 Slægt og Paarørende.

§. 13.

Naar Tienestefolk flytte fra et Sogn til et andet, da skal
Præsten i hans Skudsmaal melde, hvad Vidnesbyrd hans sidste
Husbonde har givet ham om sin Opførsel i sin Tjeneste.

§. 14.

Det er Vor alvorlige Willie, at Tienestethender skulle vise Straf for
 Lyndighed imod deres Husbønder, og at disse skulle haandthæves i der vise Uly-
 den Myndighed og Ret til at straffe deres Tienestefolk, som Lovens dighed imod
 6 Bogs 5 Capitels 5 Artikel hiemler dem; desaarfag befale Vi, at bønder.

dersom nogen Tiener understaar sig at vise aabenbar Opsætsighed, eller gribe til Modværg, naar han straffes af sin Husbond, da skal han, i Forhold til den Grad, i hvilken han har vrist sig overhørig, enten henses i Fængsel paa Vand og Brød, i nogle Dage, eller til Arbejde i Forbedrings- eller Tugthuset, een eller flere Maaned, efter Sagens Bessaffenhed.

§. 15.

Grændser Ligesom det paaligger Tienestetjener at vise deres Husbonds-
for **Hus-** der tilbørlig Agtelse og Endighed, og det tilkommer disse, at haand-
bondens der tilbørlig Agtelse og Endighed, og det tilkommer disse, at haand-
Maagt til at hæves i den Myndighed, Loven i saa Henseende hiemler dem; saa
straffe sine ville Vi ogsaa paa den anden Side, at Tienestefolk skulle nyde god
Tienere. og billig Behandling af deres Husbønder, og at disse ikke, i at
straffe deres Tienere, maae overtræde Lovens Bud i dens 6 Bogs
5 Capitels 5te og 10de Artikler.

§. 16.

Naar Tie- Husbonden bør til hvert Aars 1ste May og 1ste November
neres Løn betale Tieneren den ham tilfagte og af ham fortiente Løn, som da
skal betales og hvorledes forfalden; betaler han den ikke til bemeldte Tid, da skal Amt-
des disse manden, naar Tieneren klager, og Husbonden ikke modsiges Kra-
bør forbiel- vet, foranstalte det tilbagestaaende deraf udpantet hos Husbonden,
pes til de- res Ret i den Lovmaal og Dom; dog skal saadan Udpantning ikke have Sted,
denne Sen- uden for den Løn, som Tieneren har tilgode for det sidste Aar; men
seende. dersom Husbonden gjør Indsigelser imod Fordringen, da maae den
søges ved Rettergang, paa den Maade, som herefter i denne An-
ordning bestemmes.

§. 17.

Løn maae I øvrigt skal det fremdeles, under den Straf, som Forordnin-
ei begiæres gerne af 1ste Julii 1746 og 23de Martii 1770 §. 7. fastsatte, være
eller tilstaa- es i Sæd, forbudet at begiere eller tage Sæd til Løn, i Steden for Penge eller
es i Sæd, i Steden for Penge. Klæder.

§. 18.

§. 18.

Hos Fæstebønder skal Tienestefolk, for det sidste halve Aars Tieneste tilgodehavende Løn, nyde Fortrins-Ret fremfor Jorddrottens Krav ^{Soltsfor-} trins-Ret i hos Fæsteren, saa at hvad enten denne dør, eller kommer fra Gaar- ^{Husbond-} dens Boe, den (være sig frivillig, eller efter Dom og ved Rettens Tvang) skal ^{for deres} dog Lønnet først udredes af hans Boe, naaget Godsejeren kunde ^{tilgodeha-} have ladet sig give Udlæg og gjort Indførsel deri, for sin Fordring; vende ^{Løn-} S øvrigt forbliver det ved den, i Lovens 5te Bogs 14 Capitels 37 Artikel, Tienestetjyende tillagte Fortrins-Ret for 1 Aars Løn.

§. 19.

Dersom noget Tienestetjyende, ved at arbejde for sin Hus- ^{Husbond-} bond, kommer til Skade paa Helbred eller Lemmer, da skal Hus- ^{dens Plig-} bonden drage Omforg for ham og bekoste Helbredelsen; men paa- ^{ter imod si-} kommer Tieneren ellers Sygdom i Tienesten, da er Husbonden if- ^{ne Tien-} kun saaledes, som i Placaten af 15 December 1739 er befaleet, for- ^{ste: Solt,} bunden til at sørge for hans Helbredelse og Underholdning, indtil ^{naar disse} han, efter lovlig Opsigelse, forlader sin Tieneste. ^{komme til} ^{Skade, el-} ^{levblive sy-} ^{ge.}

§. 20.

Alle Sager, der angaae Overtrædelse imod denne Anordning, ^{Om Retter-} samt Tvistigheder, der røse sig formedelst Mangel af de deri he- ^{gangsmaa-} stemte Pligters Opfyldelse, skulle Herredsfogderne og Birkedommerne ^{den, naar O-} (undtagen for saavidt Afgjørelsen umiddelbar er overdrager Amt- ^{vertrædelser} mændene) behandle som Politie-Sager, og imodtage Klage, hvad ^{imod denne} enten samme er skriftlig eller mundtlig, i hvilket sidste Tilfælde den, ^{Anordning} efter Klagerens Andragende, tages til Protokollen, og deri, enten ^{paaflages,} egenhændigen, eller, dersom Klageren en kan skrive, da med paa- ^{eller Tvistig-} holden Pen af ham underskrives. ^{heder op-} ^{staae imellem} ^{Husbond-} ^{og Tienester-} ^{Tjyende, be-} ^{træffende de} ^{deri bestemte} ^{Rettigheder} ^{og Pligter.}

§. 21.

Parter, saavelsom Vidner, skulle være pligtige at møde for ^{Herom hand-} Retten, efter Tilsigelse med Aftens-Barsel. Udebliver den indkaldte ^{les ogsaa i de} Part, ^{efterfølgende} ^{Artikler.}

Part, forelægges han med samme Tids Barsel; og dersom han da ikke møder, dømmes i Følge Lovens 1 Bogs 4 Capitels 30 Artikel, efter de af Klageren fremførte Beviisligheder. Naar Vidner, efter saadan Barsel og Forelæggelse, ikke møde eller beviise loyligt Forsald, da bør Dommeren strax, ved Kiendelse, tilfinde dem at bøde 1 Rdlr. til Sognets Fattige, som strax udpantes; men udeblive de oftere, da bøde de for hver Gang, paa lige Maade, 2 Rdlr.

§. 22.

Tilfigelserne bør skee uden Betaling, paa samme Maade, som Forordningen af 24de Julii 1789 befaler i beneficerede Sager, nemlig: af Bønderne i Sognet, iblant hvilke denne Byrde fordeeltes ved Dmgang.

§. 23.

Dommeren skal først søge at foreene Parterne, men naar Forlig en kan bevirkes, bør han, uden Prokuratorers Mellemkomst, tilendebringe Sagerne saa hastig som mueligt, og skal derfor baade Sagerne selv og især de nødvendige Forhører foretages uden for de sædvanlige Tingdage, med mindre der da er Tid tilovers, saa at andre Forretninger og de ved Retten staaende Sagers Fremme ikke der ved opholdes.

§. 24.

Swormaget Dommeren, (som i disse Sager tillige fører Protokollen, hvad
Rettens enten han er Skriver, eller ikke) bør en fordre eller modtage mere i
Betiente Salario for hver Sag, end 24 Sk., med mindre Acten indeholder
maa tage i over 3 Urk, da han, naar samme forlanges beskreven, bør nyde
Betaling. 8 Sk. for hvert Urk, som den er større; hvilke Omkostninger den
Tabende altid skal dømmes til at betale.

§. 25.

§. 25.

Sagerne skulles behandles i en særskilt, af Amtmanden beret til authoriseret, Protokol, hvori Dommene tillige bør indføres.

§. 26.

Disse bør efterkommes og fuldbyrdes inden 3 Solemærker, og Udpantningen skal, naar Rettens Kiendelse en paaankes, skee efter en Udskrift af Dom-Slutningen alleene, for hvilken ingen Betaling erlægges. I øvrigt ville Vi tillade, at alt, hvad i disse Sager forhandles, maae gives beskrevet paa ustemplet Papiir, hvilket og maae bruges saavel til Protokollen, som de Dokumenter, der fremlægges i Retten.

§. 27.

Sogne- og Bondesogderne, samt i de Byer, hvor ingen af disse findes, Oldermændene, skulles, under Herredsfogdernes og Birkedommernes Bestyrelse, have Opsigt med, at Orden og Sædelighed, i Følge Anordningerne, haandthæves. I Tilfælde af Overtrædelse bør de først advare dem, som deri gjøre sig skyldige; men dersom de ikke rette sig efter saadan Paamindelse, da bør de uopholdeligen andrage det for den vedkommende Rettens-Betient; og skal Opsynsmændene i hver Bye gives en Instrux, der indeholder de væsentligste af deres Pligter i denne Henseende; til hvilken Instrux enhver Rettens-Betient skal sende Amtmanden et Forslag, da han derefter forfatter Instruxen og tilstiller Herredsfogderne og Birkedommerne den, i sin behørig Form, hvorefter den afleveres til Opsynsmændene og bekiendtgjøres for Almuen.

§. 28.

I alle Tilfælde, hvor Herredsfogdernes og Birkedommernes Nærværelse udfordres paa Stedet, for hastig at tilvænebringe Orden og Roelighed, eller naar det, til Sagens Oplysning, er nødvendigt,

dig, at Forhør der optages, skal disse være pligtige, paa Embeds Begne, at indfinde sig, hvad enten de herom blive vidende, ved Anmeldelse af Opsynsmændene, eller andre vedkommende; I første Tilfælde skal dem gives frie Befordring af Sognet, efter Omgang, men i sidste Tilfælde af Requirenten. I øvrigt skal Rettens-Betiente ikke betales videre for saadan Forretning, end det, som tilforn er bestemt.

§. 29.

Naar Politie-Retten holdes paa Tinget, skal 2de af de sædvanlige Stokkemænd, som Vidner, være nærværende; men holdes den paa et andet Sted, skal Dommeren udmelde 2de Mænd af den nærmeste Bys, hvilke, uden Bægring, bør følge ham.

§. 30.

Finde Vedkommende sig misfornøede med Herredsfogdernes og Birkedommerens Kiendelser, kan disse, inden 14 Dage, indklages for Amtmanden, som, uden Bekostning for Parterne, afgjør Sagen ved Resolution, hvilken skal gælde, som endelig Dom. Med Procedur, Tilsigelse og Straf for Udeblivelse forholdes i dette Tilfælde, ligesom ved Underretten.

§. 31.

I de Sager, som afgjøres med Penge- og Straf-Bøder, skal Amtmandens Kiendelse, ligesom andre Over-Rets Domme, en kunne paaankes, med mindre Summen overgaaer 66 Lod Sølv; men er nogen dømt til legemlig Straf, der er højere end Fængsel paa Band og Brød, da bør Amtmandens Kiendelse, saafremt den paagældende dermed erklærer sig utilfreds, indsendes med Acterne, til

til Bort Danske Cancellie, og derfra foranstaltet indstevnt, som en anden offentlig Sag, til Paakiendelse for Høieste-Ret.

§. 32.

Endeligen paa det at Amtmændene, efter Embeds Medfør, kunne have det fornødne Over-Opsyn med at Herredsfogderne og Birkedommerne, som Politie-Mestere, iagttage deres Pligter, bør disse hvert $\frac{1}{4}$ Aar til Amtmændene indsende Fortegnelser over alle de Sager, som, i den Tid, under deres Jurisdiction staae under Behandling, eller ere tilendebragte; Og dersom Amtmanden opdager nogen Forsømmelse, der fortiener større Opmærksomhed, end at en Advarsel af ham til vedkommende Betiente kunde ansees tilstrækkelig, til Rettelse, da skal han indberette Sagen til Bort Danske Cancellie.

Hvorefter de Vedkommende sig allerunderdanigst have at rette. Givet paa Bort Slot Christiansborg udi Bores Kongelige Residents-Stad Kiøbenhavn den 25de Martii 1791.

Under Vor Kongelige Haand og Signet.

Christian R.

(L. S.)

C. v. Brandt.

Schow. Colbiörnsen. Reiersen.